LIBRIS | We know books

VICTOR GIULEANU

TEORIE ŞI SOLFEGIU

MANUAL
PENTRU
CLASA A XII-A

GRAFOART

LIBRIS | We know books

Cuprinsul

Generalități 5
Scara generală muzicală și analiza ei după criteriul octavelor. Registru. Diapazon. Ambitus 10
Notația muzicală 43
Intervalele muzicale 77
Criteriile principale de cunoaștere și analiză a intervalelor 101
Acordul 154
Ritmul 171
Ritm binar, ternar și mixt 175
Notația duratelor 176
Ritmul sincopat 208
Ritmul în contratimp 224
Ritmuri cruzice și anacruzice 234
Metrica 244
Sistemul măsurilor muzicale (clasificarea măsurilor) 246
Gruparea valorilor ritmice și importanța lor în lectura partiturii muzicale 253
Tempoul muzical 270
Dinamica muzicală 292
Timbrul muzical 309
Timbrul vocal 309
Timbrul instrumental 310
Tonalitatea 317
Funcțiunile treptelor în tonalitate 318
Procedee de construire a tonalităților pe alte sunete 323
Construcția prin tetracorduri 324
Interval de cvintă și importanța lui în tonalitate 325
Tonalități relative 346
Tonalități omonime 346
Tonalități enarmonice 347
Relații de apropiere și depărtare dintre tonalități 349
Cadranul tonal 350
Diatonism și cromatism 361
Gama diatonică 361
Gama cromatică 362
Ortografia cromatizării gamelor majore și minore 363
Modulația 383
Modulația la tonalități apropiate 383
Modulația la tonalități depărtate 388
Modurile populare 407
Modurile populare diatonice 408
Modurile populare cromatice 433

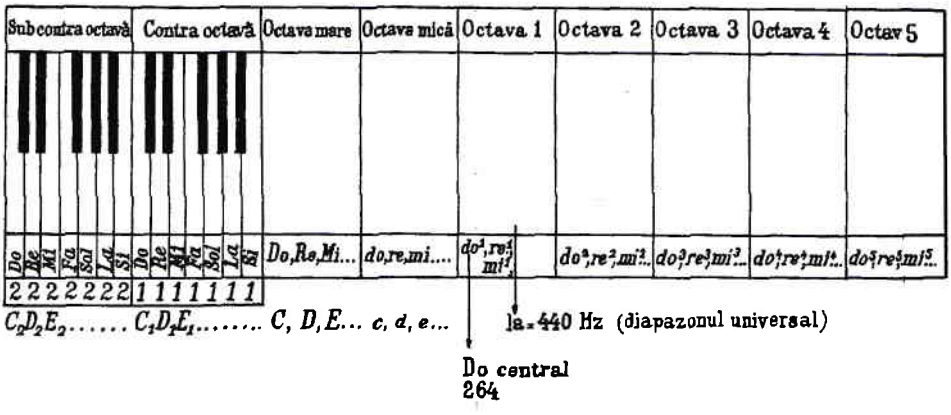
LIBRIS | We know books

I. Scara generală muzicală şi analiza ei după criteriul octavelor. Registru. Diapazon. Ambitus.

1. Întregul material sonor utilizat în practica muzicală poate fi aşezat într-o *succesiune treptată*, de la sunetul cel mai grav pînă la cel mai acut, ce poartă numele de *scară generală muzicală*.

Ea cuprinde aproape nouă octave avînd următoarele denumiri (de la cea mai gravă spre cea mai acută) : subcontraoctavă, contraoctavă, octava mare, octava mică, octava 1, octava 2, octava 3, octava 4 şi octava 5.*

Fiecare octavă începe cu sunetul *do* şi se termină cu sunetul *si*, apariţia unui nou sunet *do* însemnînd începutul unei noi octave :

Pentru identificare, sunetele din cadrul unei octave se notează la fel, spre a se deosebi de sunetele altor octave.

---

* Scara generală muzicală se cuprinde în întregime numai la orga mare, celelalte instrumente — inclusiv pianul — fiind de mai mică întindere.

© 2021. GRAFOART

LIBRIS | We know books

Notarea se face prin litere *majuscule sau minuscule* la care se adaugă cifre după cum urmează :

— sunetele din *subcontraoctavă şi contraoctavă se notează cu litere* majuscule, adăugîndu-se, la dreapta jos, pentru cele din subcontraoctavă cifra 2, iar pentru cele din contraoctavă cifra 1 ;

— sunetele din *octava mare* se notează cu litere majuscule fără nici o cifră ;

— sunetele din *octava mică* se notează cu litere minuscule fără nici o cifră ;

— sunetele din octavele 1, 2, 3, 4, şi 5 se notează cu litere minuscule adăugîndu-se, la dreapta sus, cifrele respective (1, 2, 3, 4, 5).

Cînd notăm un sunet prin semnele *octavei din care face parte*, însemnează că am redat locul şi înălţimea exactă a acesteia în scara generală *muzicală*, iar *dacă însemnăm şi frecvenţa lui (numărul de vibraţii* pe secundă de care este produs) am redat *înălţimea absolută* a sunetului respectiv, adică înălţimea generată în procesul de producere a *fenomenului sonor din natură*.

Sunetul *do* din toate octavele are — spre exemplu — frecvenţele următoare (exprimate în herzi) faţă de sunetul de acordare normală la ^{1}=440 Hz :

Do ^{2}=16,5 Hz ; Do ^{1}=33 Hz ; Do=66 Hz ; do=132 Hz ; do ^{1}=264 Hz ; do ^{2}=528 Hz ; do ^{3}=1056 Hz ; do^{4}=2112 Hz ; do ^{5}=4224 Hz.

Exerciţii practice

a) Să se intoneze cu vocea, fără ritm, următoarele sunete din diferite octave, respectîndu-se exact înălţimea lor în scara generală muzicală (mai întîi fetele apoi *băieţii)* :

fetele: | do^{1}, | re^{1}, mi^{1}, la^{1}, la, sol, sol^{1}, la^{1}, si^{1}, do^{2}, mi^{2}, re^{2}, do^{2}, sol^{1}, do^{1}, sol, la, si, | do^{1} |.

băieţii: | do^{1} | re, mi, La la, sol, mi^{1}, re^{1}, do^{1}, fa^{1}, re^{1}, si, sol^{1}, mi^{1}, do^{1}, sol, fa, re, | do. |

b) Să se intoneze tot fără ritm — concomitent fete şi băieţi — exerciţiul următor :

fetele: | do^{1} | re^{1}, mi^{1}, do^{1}, fa^{1}, re^{1}, sol^{1}, do^{1}, do^{2}, si^{2}, re^{2}, la^{1}, si^{1}, mi^{2}, do^{2}, fa^{2}, mi^{2}, re^{2}, sol^{1}, si^{1}, | do^{2} |

băieţii: | do | re, mi, do, fa, re, sol, do, do^{1}, si, re^{1}, la, si, mi^{1}, do^{1}, fa^{1}, *mi^{1}, re^{1}, sol, si,* | *do^{1}* |.

LIBRIS | We know books

c) Să se intoneze la pian sau la alt instrument, fără ritm, următoarele sunete din octavele menționate :

| do¹ | do², re¹, mi¹, la¹, mi, Mi, Mi_1, Fa_1, Sol_1, Sol, sol, la, si, do¹, do², re², mi², la², la^3, la^4, si^4, do^5, do^4, do^3, do^2, do^1, do, Do, Do_1, Sol_1, La_1, Si_1, Do, Sol, do, sol, | do¹ |.

d) Să se înscrie prin note întregi pe portativul cu cheia sol și fa (portativul pentru pian) următoarele sunete :

| do¹ | la, si, re¹, do¹, do², mi², mi¹, fa¹, fa, Fa, Sol, La, Si, do, fa mi, re, re¹, do¹, si, la, sol, do, fa, La, Si, | do |.

e) Să se facă și alte exerciții asemănătoare pînă ce se va sesiza corect înălțimea oricărui sunet raportată la octava din care face parte.

2. Scara generală muzicală se împarte, din punct de vedere al acuității (înălțimii) sunetelor, în trei mari regiuni denumite *registre :* registrul grav, mediu și acut.

Sunetele din regiunea de jos a scării muzicale (circa 1/3) formează *registrul sonor grav* ; urmează seria de sunete care alcătuiesc *registrul sonor mediu* și apoi o altă serie de sunete care formează *registrul sonor acut*. Limita fiecărui registru sonor nu este de o rigoare absolută.

Scara generală muzicală cu cele trei registre :

Pentru fiecare voce sau instrument, registrul grav, mediu și acut variază în funcție de sunetele care îi sînt accesibile din scara generală muzicală.

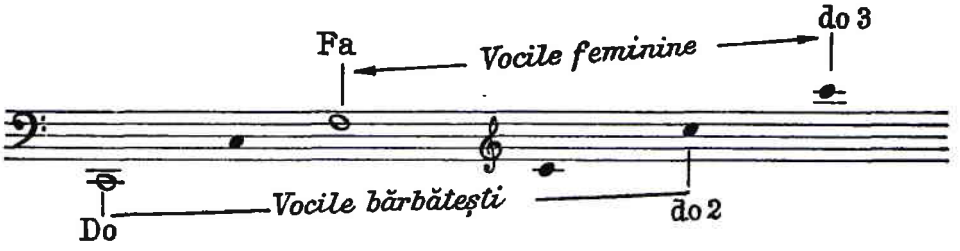
3. Datorită naturii și construcției lor specifice, instrumentele precum și vocile omenești emit numai o parte din sunetele scării generale muzicale.

Totalitatea sunetelor accesibile ca întindere a unei voci sau a unui instrument muzical oarecare, poartă numele de *diapazon*.

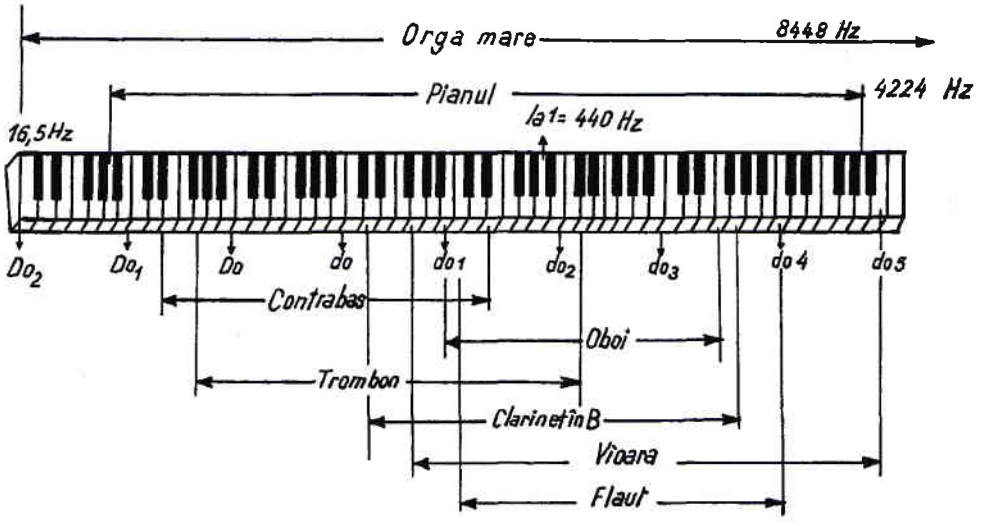
Schema cuprinzînd diapazonul aproximativ al vocilor feminine și bărbătești :

© 2021. GRAFOART

LIBRIS | We know books

Schemá cuprinzînd diapazonul principalelor instrumente muzicale :

Teme

a) Să se stabilească şi să se înscrie pe portativul cu cheile sol şi fa (portativul pentru pian), în octavele respective, sunetele limite (diapazonul) pe care le poate intona fiecare elev cu vocea proprie (sunetul cel mai grav şi cel mai înalt).

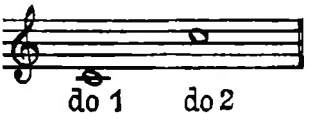
b) Să se stabilească şi să se înscrie pe portativul cu cheile sol şi fa (portativul pentru pian), în octavele respective, sunetele limite (diapazonul) ale instrumentului la care se pregăteşte fiecare elev (pian, vioară, clarinet, oboe etc.).
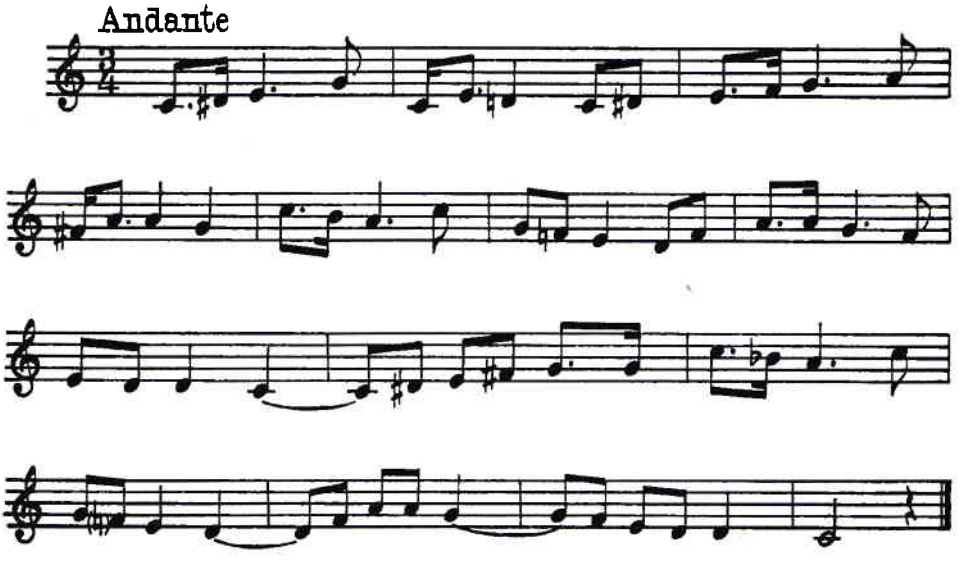
N o t ă. Se poate cere elevilor să precizeze şi diapazonul altor instrumente în afara celui pe care-l studiază. În orice caz, fiecare elev trebuie să cunoască bine diapazonul instrumentului la care învaţă, al pianului şi diapazonul aproximativ al vocilor.

LIBRIS | We know books

4. Prin *ambitus* se înțelege întinderea pe care o are o melodie — de la sunetul ei cel mai grav pînă la cel mai înalt motiv pentru care noțiunea de ambitus nu trebuie confundată cu aceea de diapazon.

Melodie cu ambitusul de o octavă :
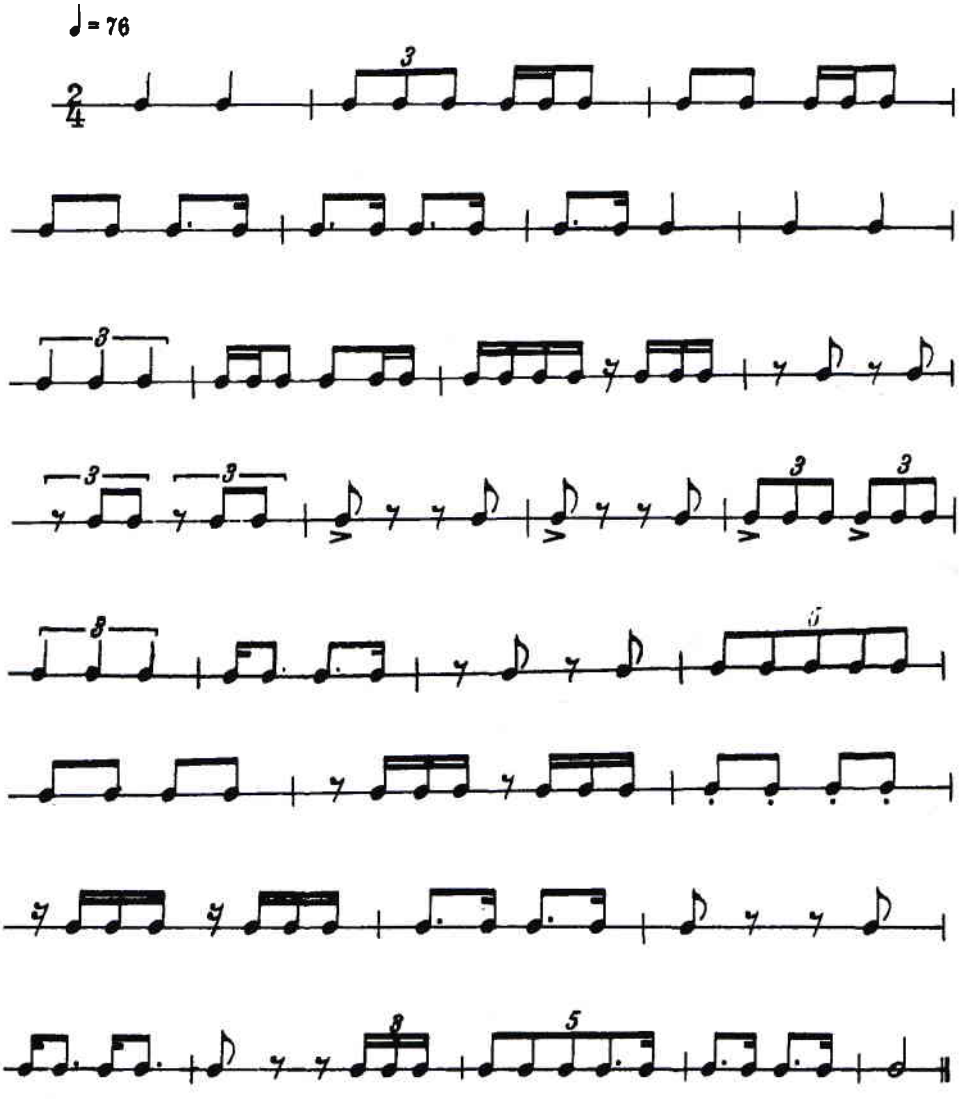

Temă

Să se transcrie pe caiete melodia de mai sus în tonalitățile : mi bemol major (ambitus mi bemol^1—mi bemol^2) ; re major (ambitus re^1—re^2) și si bemol major (ambitus si bemol—si bemol^1), cheia rămînînd aceeași.

© 2021. GRAFOART

LIBRIS | We know books

1. Studiu ritmic
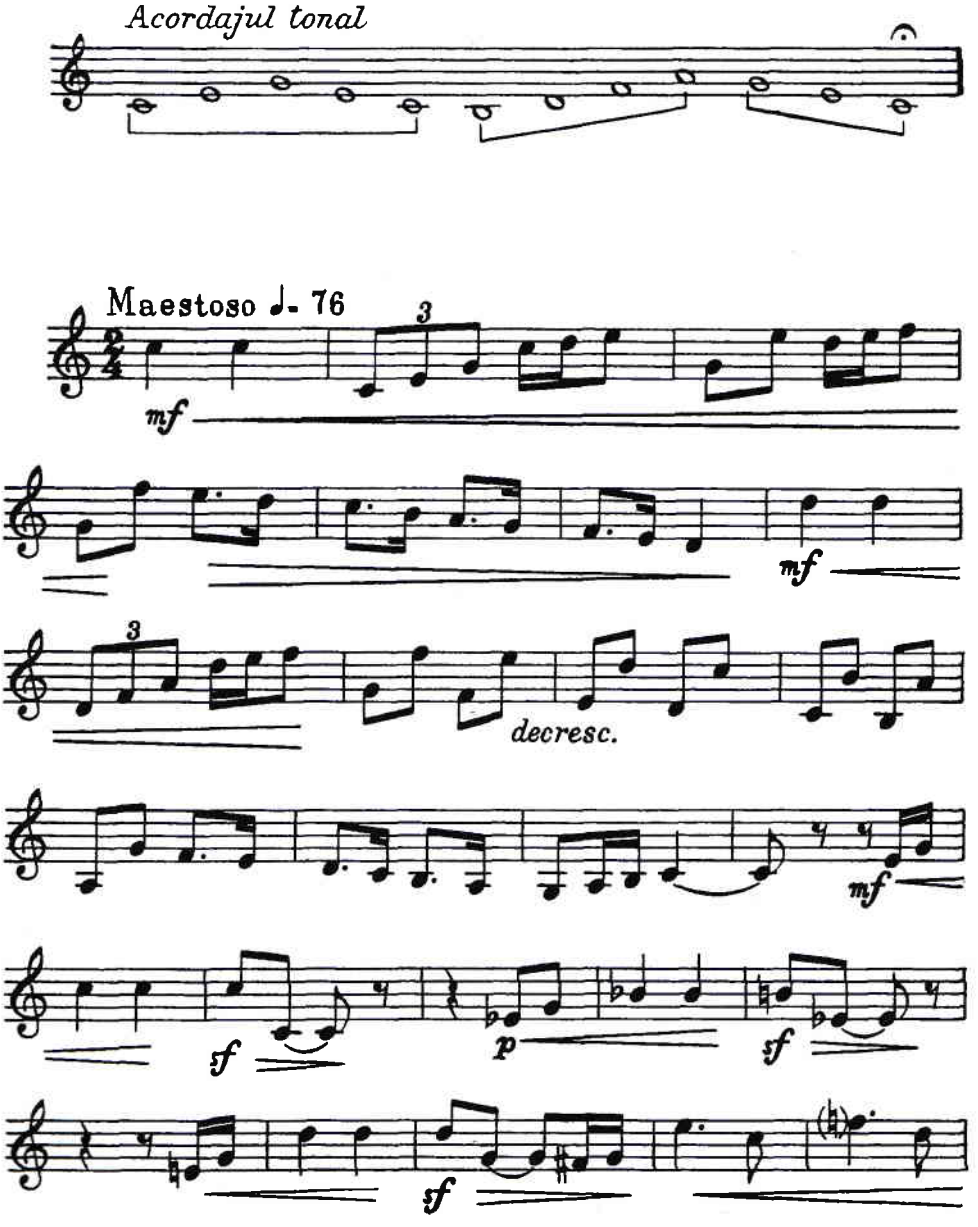

T e m ă

Precizați ce fel de ritm predomină în acest studiu (cel binar sau cel ternar) ?

Care sînt formulele de ritm provenind din diviziuni excepționale ce apar pe parcurs.
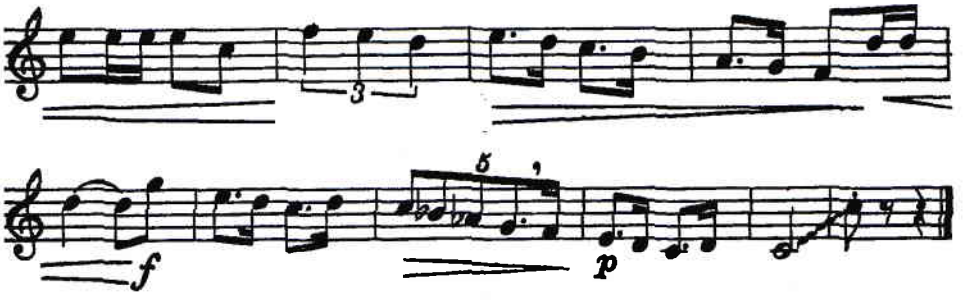
LIBRIS | We know books

2. Solfegiu

© 2021. GRAFOART

LIBRIS | We know books

Elemente de analiză a solfegiului de mai sus (model) :

a) tonalitate : Do major, cu o ușoară inflexiune spre Mi bemol major (măsurile 18 și 19)

b) *ambitus melodic : două octave* sol-sol ^{2}

c) ritmul : formule de ritm binar în care apar și triole ;
pregnanță specifică prin formule de ritm punctat

d) dinamica : fiecare propoziţiune are un punct culminant — pe nota cea mai înaltă — spre care intensitatea crește, ca apoi să descrească treptat pentru a se crea posibilitatea unui nou avînt expresiv.

Notă. Elevul va face singur analiza solfegiilor ce vor urma după criteriile obișnuite de analiză : tonalitate, ambitus melodic, inflexiuni modulatorii (modulații), măsura, ritmul, planul intensităților (dinamica) etc.